

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Z činnosti JČMF

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 3 (1958), No. 2, 228--231

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/137412>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1958

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Z ČINNOSTI JČMF

Ze schůze ÚV JČMF, konané dne 25. X. 1957

Schůze Ústředního výboru JČMF, konaná dne 25. října m. r., měla opět program, který byl zaměřen nejen na organizační otázky zásadní důležitosti, ale také na informaci členů ÚV o důležitých odborných otázkách, které se dotýkají všech našich matematiků a fyziků. Rozprava, ke které takové informace dávají podnět, umožňuje nad to členům ÚV JČMF vyměnit si zkušenosti a doplnit si vědomosti z dosti širokého okruhu aktuálních problémů.

Jako na předcházející schůzi ÚV¹⁾, bylo referátům a diskusím věnováno celé dopoledne. Schůzi zahájil v 9 hodin úřadující místopředseda akademik Vladimír Kořínek vzpomínkou na členy JČMF, zesnulé v posledním půlletí. Byli to soudruzi Jan Filistein, učitel na stav. průmyslové škole v Českých Budějovicích; dr. Josef Honzák, předseda pobočky JČMF v Pardubicích; doc. dr. Josef Hrdlička, vědecký pracovník laboratoře optiky ČSAV v Praze; lauréát státní ceny Klementa Gottwalda prof. dr. Zdeněk Matyáš, člen předsednictva ÚV JČMF; dr. Karel Rössler, odborný asistent ČVUT Praha; ing. Petr Steckiv, odborný asistent ČVUT Praha; prof. dr. Jaroslav Šafránek, přednosta fyzikálního ústavu lékařské fakulty Karlovy university; Karel Žďárský, učitel osmileté střední školy v Ústí nad Labem.

Potom referoval soudruh Jan Urbanec, náměstek ředitele Ústavu jaderné fyziky ČSAV, o zařízení a práci tohoto ústavu. Jeho referát, doprovázený četnými projekcemi, seznámil členy ÚV JČMF nejen se stavbou, zařízením a organizací Ústavu jaderné fyziky ČSAV, ale i s jeho pracovním programem a s nejdůležitějšími pracemi, které jsou dnes v tomto ústavu prováděny. Vzhledem k důležitosti Ústavu jaderné fyziky ČSAV a vzhledem k tomu, že tematika i methodika prací v něm konaných je nová, a při vši důležitosti práce jen dosti speciální, přinesl Urbanecův referát posluchačům velmi cenné poučení o oboru, v němž se fyzika dnes rozvíjí snad nejoblíbeněji.

Další referát měl soudruh dr. B. Šternberk, ředitel astronomického ústavu ČSAV, a to o pozorování sovětské umělé družice Země. Jeho referát upozornil na zkušenosti s pozorováním umělé družice, na problémy, k jejichž řešení přispěje vypouštění družic, na některé technické problémy, které bylo nutno v souvislosti s vypouštěním umělé družice řešit. Referát velmi věcně a přesně podal přehled o podstatě a významu umělých družic a byl přítomnými vděčně přijat.

Poslední referát měl soudruh akademik Kořínek. Hovořil o svých názorech na přípravné kursy, v nichž by se absolventi 11-letek připravovali pro studium na vysokých školách. Jeho referát vzbudil živou odezvu a diskuse se zaměřila jak na otázky naplnění a trvání kursů, tak na otázky jejich organizace. Je pochopitelné, že se přitom hovořilo i o nedostatcích práce na dnešních 11-letekách. Diskuse sama byla zahájena výkladem soudruha ministra Kahudy. Soudruh Kahuda poukázal nejen na složitost problému všeobecně vzdělávacího, které by mělo připravovat současně i pro vysokoškolské studium, ale i na opatření, která v tomto směru koná nebo připravuje ministerstvo školství. Poukázal rovněž na hospodářskou stránku školských opatření tohoto druhu, jako je na příklad změna délky povinné školní docházky. Ve svém výkladu ani v diskusi nezařadil soudruh ministr stanovisko zásadně odporující thesím soudruha akademika Kořínka.

Odpolední část zasedání byla věnována otázkám organizačním. Byly přečteny zprávy jednatelská, hospodářská, zpráva revisorů a zpráva slovenského výboru JČMF. Pak byla provedena volba náhradníka za zesnulého profesora dr. Zdeňka Matyáše do ÚV JČMF a do presidia ÚV JČMF. Zvolen byl profesor dr. Ladislav Zachoval.

Diskuse ke zprávám byla zaměřena na otázky hospodářské, při čemž šlo hlavně o vybavení JČMF zařízením užitečným pro její složky (Rotaprint, promítací přístroje, mikrofilm

¹⁾ Konané dne 13. února 1957; viz tento časopis, II, č. 5, str. 638–649, 1957. J. V.

a p.) a na funkci časopisu „Pokroky matematiky, fyziky a astronomie“. V této části diskuse se jasně ukázalo, že členové nejsou s časopisem PMFA spokojeni, že časopis neplní ani funkci informátora o životě JČMF, o nových knihách a událostech z matematiky a fyziky u nás, ani nepřináší vhodné články odborné. Není ani vyjasněn vztah k Čs. časopisu pro fyziku a upravena spolupráce redakcí obou těchto časopisů. Podle podnětů z diskuse bude presidium ÚV JČMF sledovat PMFA a systematicky usilovat o jejich zlepšení. Příští schůze bude věnována rozpravě o tomto časopise.

Všechny přečtené zprávy byly po diskuzi schváleny. Dalším bodem programu byl referát s. Zachoval o průběhu I. sjezdu československých fyziků. Sjezd splnil svoje poslání, které spočívalo v široké přehlídce fyzikální práce u nás a v jejím srovnání — pokud to umožnila návštěva cizinců — s obdobnou prací v cizích státech. Pedagogická sekce sjezdu měla své speciální poslání a lze říci, že i ta své poslání splnila. Vyšel z ní zároveň podnět k uspořádání fyzikální pedagogické konference v roce 1958, neboť pedagogické problémy v oblasti fyziky jsou velmi živé a je jich mnoho. Se sjezdem byla časově spojena také oslava padesátiletého trvání Fyzikálního ústavu Karlovy university. Konala se ve velké aule Karolina za účasti s. ministra Kahudy, který učinil velmi závažný projev, rektora Karlovy university, předsedy I. sekce ČSAV a mnoha akademických funkcionářů i zástupců vysokých škol. Velkým kladem I. sjezdu byla účast zástupců nejvyšších úřadů a presidia ČSAV při zahájení, dále beseda účastníků sjezdu se s. ministrem Kahudou ve Valdštejnském paláci a konečně i poměrně hojné zprávy o sjezdu v tisku.

V diskuzi bylo poukazováno na některé nedostatky organizace sjezdu, které se projevovaly hlavně v některých společenských podnicích. Došlo k nim částečně i tím, že v prvních dnech sjezdu pět vedoucích pracovníků z oboru fyziky se nemohlo zúčastnit sjezdu, protože měli velmi důležité úkoly jiné, které nebylo možno odsunout. Dále účastníci diskuse upozorňovali, že fyzikální pedagogické konferenci bude nutno koordinovat s matematicko-pedagogickou konferencí, kterou chystá na rok 1958 Slovenský výbor JČMF.

Potom podali s. doc. Nožička a s. prof. Kunzl zprávy o účinnosti komise matematické a fyzikální, s. prof. Fuka pak o fyzikální olympiádě, která probíhá pokusně v olomouckém kraji a s. Linhart o činnosti pobočky Praha.

V závěru jednání předsedající soudruh akademik Kořínek referoval o svých zkušenostech z cesty do Maďarska a připomněl, že je nutno začít připravovat stoleté výročí založení JČMF. ÚV JČMF proto zvolil přípravnou komisi. Zprávou soudruha Menšíka o práci redakce „Rozhledů matematicko-fyzikálních“ bylo jednání skončeno.

L. Zachoval,
Praha

Přednáška v. Matematické obci pražské

12. XI. 1957: Prof. S. N. Rževkin (Moskevská státní univerzita), *Vývoj akustiky v SSSR*;
 12. XI. 1957: Dr E. Bureš: *Příspěvek ke studiu polostínového efektu*;
 14. XI. 1957: Prof. S. N. Rževkin (Moskevská státní univerzita), *Práce katedry akustiky na fyzikální fakultě Moskevské státní univerzity*;
 19. XI. 1957: Prof. S. N. Rževkin (Moskevská státní univerzita), *O architekturní akustice I*;
 19. XI. 1957: Z. Staněk, *Barevný závoj u černobílých fotografických vrstev*;
 21. XI. 1957: Prof. S. N. Rževkin (Moskevská státní univerzita), *O architekturní akustice II*;
 25. XI. 1957: Prof. dr. Karel Rychlík, *Teorie reálných čísel z Bolzanovy rukopisné pozůstalosti*;
 26. XI. 1957: Ing. L. Stejskal, *Sensitometrická kontrola barevného procesu*;
 29. XI. 1957: Prof. S. N. Rževkin (Moskevská státní univerzita), *Zviditelnění ultrazvukového pole*;
 29. XI. 1957: Prof. M. A. Gavrilov, kand. techn. věd V. N. Roginskij, *O výsledcích v oboru synthesy relových obvodů v SSSR*;
 2. XII. 1957: Dr Rudolf Výborný, *Jednoznačnost některých okrajových úloh*;
 9. XII. 1957: Dr Miroslav Fiedler, *O některých výsledcích a problémech z n -rozměrné eukleidovské geometrie*;
 20. XII. 1957: Kand. mat.-fys. věd Václav Bartošek, *O principech jaderných reaktorů*.

Z činnosti poboček JČMF

NITRA

Katedra poľnohospodárskej mechanizácie Agronomickej fakulty Vysoké školy poľnohospodárskej v Nitre a Pobočka Jednoty československých matematikov a fyzikov, v Nitrianskom kraji usporiadali dňa 11. novembra 1957 prednášku Dr. Michala Haranta docenta Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave: „Nomogramy vo výskumnickej praxi“.

Na prednáške se zúčastnilo tridsať štyri ľudí, ktorí prednášku vypočuli s veľkým záujmom.

V úvode autor stručne vysvetlil pojem funkcie a modulu. Potom sa zaoberal stupnicami a dvojstupnicami. Poukázal na možnosť nahradenia tabuliek dvojstupnicami. Veľký dôraz kládol na doplňovanie nepravidelných stupníc, kde sa v praxi robia často chyby.

Po úvodnej časti dôkladne sa zaoberal teóriou spojnicových nomogramov. Po rade preberal otázky: základné tvary nomogramov (Cauchy, súčtový a súčinový tvar), zostrojenie najjednoduchšej stupnice pre danú závislosť, grafická úprava správne vypracovaného nomogramu, riešenie vzťahov viac ako troma premennými pomocou spojnicových nomogramov (zdrúžené nomogramy).

Autor rozobral aj otázky, prečo sú nomogramy veľmi výhodnou grafickou pomôckou. Pretože nomogramy 1. šetria desať- až dvadsať krát čas, potrebný pre daný výpočet, 2. šetria papierom, 3. sú dostatočne presné, 4. odpadá u nich zdĺhavá kontrola, 5. sú veľmi jednoduché, možno nimi naučiť pracovať aj menej kvalifikované osoby. Z týchto dôvodov nomogramy sú stále viac používané pri rôznych výpočtoch technickej praxi.

Druhá časť svojej prednášky autor venoval zostrojovaniu nomogramov, potrebných najmä na vyhodnocovanie poľnohospodárskych pokusov ako vyrovnávanie nejednotností pri poľných pokusoch okopaninami, stanovenie chyby rozdielu pomocou Pythagorovej vety, Mitscherlichov zákon o účinnosti rastových faktorov, atď. Vo väčšine prípadov autor použil originálne riešenie, ktoré je vhodnejšie ako riešenia, uvádzané v literatúre.

Všetky nomogramy autor vzorce na tabuli narysoval a podrobne vysvetlil, ako sa tieto nomogramy vypočítajú a zostrojujú.

Prednáška doc. Haranta hodne prispela k tomu, aby výskumní pracovníci v poľnohospodárstve lepšie mohli používať a zostrojovať nomogramy z vlastného oboru. Prítomným učiteľom zo stredných škôl zas ukázala, ako sa používa matematika v praxi.

Bolo by žiadateľné, aby Slovenský výbor Jednoty čl. matematikov a fyzikov vydal túto prednášku tlačou, nakoľko z tohoto oboru je veľmi málo literatúry.

L. Dunajskij

OLOMOUC

Rok činnosti pobočky JČMF v Olomouci

Pobočka byla založena 25. září 1956. Ustavující schůzi řídil prof. dr. Josef Fuka. Předsedou pobočky byl zvolen docent VŠP v Olomouci dr. B. Hacar, jednatelem prof. dr. J. Fuka. Ústřední výbor JČMF zastupoval na této schůzi prof. dr. M. Valouch, který přednesl dvě přednášky: „Úkoly JČMF v novém období její činnosti“ a za onemocnělého prof. dr. L. Zachovala „Zkušenosti a poznatky z pobytu v SSSR“. Účast na schůzi byla 63 členů a hostů.

Dne 18. října 1956 pronulvil v pobočce akademik B. Bydžovský na thema „O didaktických problémech v matematice a o tvorbě učebnic“. Po přednášce byla živá diskuse. Dále měl prof. dr. B. Havelka přednášku na thema „O antireflexních vrstvách“. Přítomno bylo 119 členů a hostů. Na této schůzi byl zvolen dr. Mir. Laitoch za nového jednatele pobočky, s. prof. dr. J. Fuka zůstal členem výboru.

Na schůzi pobočky dne 17. ledna 1957 přednášel člen korespondent ČSAV prof. dr. O. Borůvka „O matematických sjezdech v Bukurešti a ve Vídni“ a prof. dr. J. Metelka „O nových osnovách matematiky a deskriptivní geometrie pro 11-leté střední školy“. Účast 33 členů.

Na schůzi pobočky dne 28. února 1957 promluvil doc. dr. B. Hacar na thema „Geofyzikální rok, jeho úkoly a význam“ a prof. dr. J. Fuka na thema „O nových osnovách a učebnicích fyziky pro JSS“. Účast 27 členů. V diskusi se odsuzovala redukce počtu hodin fyziky a diskutující se přimlouvali za zařazení astronomie do učiva fyziky v 11. postupném ročníku. Poukazovalo se na velký význam fyziky pro vytváření světového názoru, pro rozvíjení technického myšlení a pro polytechnické vzdělání; vše to redukci počtu hodin fyziky značně utrpí. Dále se žádalo, aby nové učebnice byly zpracovány co nejstručněji.

Dne 15. března 1957 uspořádala pobočka spolu s katedrami fyziky a hudební vědy VŠP v Olomouci a s Čs. společností pro šíření politických a vědeckých zřetlostí v Olomouci pro širší okruh zájemců přednášku architekta Č. Šlapety z Ostravy „O akustice“.

Dne 25. dubna 1957 přednášel na výroční členské schůzi doc. dr K. Havlíček na thema „O významu vícerozměrných prostorů v geometrii“. Účast 35 členů. Na schůzi byl dále zvolen výbor pobočky v dosavadním složení. Bylo schváleno, aby výbor pobočky připravil fyzikální olympiadu pro žáky 11-letých středních škol v Olomouckém kraji, která by byla přípravou pro event. celostátní fyzikální olympiadu.

Spolu s kabinetem fyziky Ústavu pro další vzdělání učitelů v Olomouci byla krajská fyzikální olympiada připravena v září t. r. pro žáky 9. – 11. tříd JSS. Školám byly zaslány již úlohy prvního kola, které má být studijní a přípravné.

Dr Mir. Laitoch